

Hans Pauli Strøm, sosiologur:

Hevði aldri droymt, at gongdin fór at venda so skjótt

- Vit kunnu vænta, at lága barnatalið fer at halda fram í hvussu so er 10 ár afturat, í talið av kvinnum í besta fòðaldrinum fer ikki at vaks aftur fyrr enn tá, sigur Hans Pauli Strøm.

Mynd: Jens Kr. Vang.

Javnstøðuarbeiðið gerast meiri sjónligt

Søkt verður nú eftir skrivara til Javnstøðunevndina, ið fer til uppgávu at arbeiða við stóðugt vaksandi javnstøðuarbeiðinum

TURID KJØLBRO

Almanna- og heilsumálastýrið søkir nú eftir fólki í tíðaravmarkað starv sum skrivari hjá Javnstøðunevndini. Játtanin á lógtingsfíggarlógini seinnu árin til Javnstøðunevndina er økt, úr 175.000 krónum í 1997 til 263.000 í ár og tað gevur rúm fyri at lona einum fólki í hálva tíð.

Tann, ið settur verður, skal taka sær av javnstøðumálum burturav. Í ársfrágreiðingini fyri 1997 sigur Javnstøðunevndin, at uppgávurnar eru so nógv, bæði uppsøkjandi, kunnandi og útinnandi arbeiði. Slíkt arbeiði kann ikki gerast bert sum nevndararbeiði. Neyðugt er tí við lóntum fólki burturav at taka sær av stóðugt vaksandi javnstøðuarbeiðinum. Og fyrr enn tað er sett verður arbeiðið ikki gjørt til lítar.

Arbeidsóskid hjá viðkomandi, ið settur verður, verður málsviðgerð, skrivstovuhald og umsiting. Fundarfyrirleing og fundaravgreiðsla. Uppsøkjandi og kunnandi virksemi.

Ongin ávís útbúgving verður kravd,

men hollar arbeidsroyndir eru neyðugar. Starvið krevur eitt fólki, sum hevur áhuga fyri javnstøðuarbeiði, sum dugir og hevur hug at arbeiða sjálvstøðugt, hevur hugflog og evnar at gera javnstøðuarbeiðið sjónligt, millum annað við samstarvi við fjølmiðlar.

Saman við nevndini skal viðkomandi leggja framtíðarætlanir fyri javnstøðuarbeiðið. Hugsast kann um tilfikt sum kunnandi arbeiði og samstarv við arbeidspláss, lærustovnar og skúlar. Eisini krevjast evnr og hugur at málbera seg munnliga og skrivliga.

Afturfyri býðir Almanna- og heilsumálastýrið eitt sjálvstøðugt starv, sum tann setti verður við til at mynda frá byrjan. Freistin at søkja er úti hálvan februar.

Javnstøðunevndin er ein sjálvstøðugur myndugleiki. Samstarvið við landsstýrið gongur um Almanna- og heilsumálastýrið, og tað inniber m.a. at Javnstøðunevndin, tá ið hon gerst kunnug við evni, sum landsstýrið eigur at taka til umhugsunar ella at broyta, boðar landsstýrinum frá hesum.

- Í kreppuárunum roknaðu øll við, at fýroyska samfelagið fór at fáa óbótaligt mein av hópfráflytingini. Nøkur viðurskipti eru kritisk, men vit eru nær um snikkaleys komin burtur úr hópfráflytingini hóast vit kunnu staðfesta, at hvørt ættarlið, sum nú verður føtt í Føroyum, er ein fjórðing lægri enn tað var, sigur Hans Pauli Strøm

TURID KJØLBRO

Burtur úr gongdini í fólkatálinum seinasta tiggju ára skeiðið kunnu vit gera tær staðfestingar. Nettotilflytingin hevur ongantíð verið so høg í nýggjari tíð. Vit skulu heilt aftur til 1948 fyri at finna eina so hoga nettotilflyting til Føroya, og tá var fólkatálið bert 26.500. Eins og nú gjørdur serlig viðurskipti seg eisini tá galdandi. Føroyar høvdu verið avbyrgdar frá umheiminum í nógv ár orsakað av krígunum, og fólk sluppu ikki heim. Nú eru vit so dánt komin yvir eina kreppu, ið hevur ávirkað okkum øll so ella so og fólk flyta heim aftur.

Hin staðfestingin, ið er úrslit av somu gongd, er, at vit hava ongantíð havt eitt so lágt burðartal í nýggjari tíð. Í 1989 vóru 946 born fødd í Føroyum, í fjór var talið 645. Vit skulu heilt aftur til 1940 fyri at finna eitt so lágt burðartal. Og sambært Hans Pauli Strøm, sosiologi á Hagstovu Føroya er orsokin einföld.

- Lága burðartalið er ein avleiðing av hópfráflytingini. Ættarliðið av kvinnum í fòðaldrinum er minnað. Í 1989 var tað 5300 og í 1997 var talið 3900. Tað vil siga ein minking uppá 26%. Tilsvandi minskar barnatalið eisini, sigur Hans Pauli Strøm.

Føroyskar kvinnur hava í mun til kvinnur í øðrum londum átt fleiri børn í part, og eiga framvegis fleiri enn kvinnur í øllum Norðurlondum. Eisini í altjóða hóp er fòðitítleikin í Føroyum høgur, men nú er hann minna.

- Vit kunnu vænta, at lága barnatalið fer at halda fram í hvussu so er 10 ár afturat, í talið av kvinnum í besta fòðaldrinum fer ikki at vaks aftur fyrr enn tá. Av hesi grund fara vit ikki at fáa vaksandi barnatal í tilgongdini til skúlanar, sigur Hans Pauli Strøm.

Øki við sviðusoð

Hyggja vit at fòðitítleikanum úti um landið er stórur munur. Í Suðuroynni, Sandoyinni og Vágoyinni, ið ikki í sama mun hava fingið ágóðan av nettotilflytingini til Føroya sum onnur øki í Føroyum, er talan um eina sokallaða tunga aldursamanseting.

- Har eru lutfalsliga fá ung, somuleiðis lutfalsliga fá í fòðaldrinum, meðan tann eldri endin er stórur. Tað ávirkar burðartalið samstundis sum fòðitítleikin í hesum økjum er væl lægri enn aðra staði í Føroyum, sigur Hans Pauli Strøm.

So var kortini ikki fyri nokrum fátum árum síðani, tá serliga fòðitítleikin í Sandoyinni var høgur. Fara vit aftur til 1995 áttu kvinnur í Sandoyinni flest børn í part.

- Niðurstøðan er tann, at hvørt ættarlið, sum nú verður føtt í Føroyum, er ein fjórðing lægri enn tað plagdi at vera. Tað ávirkar tilgongdina, men eingin vandi er kortini á ferð. Barnatalið er enn hampuliga høgt, sigur Hans Pauli Strøm.

Tá ið kreppan var upp á tað ringasta nokur fá ár aftur í tíðina ávaraði Hans Pauli Strøm mangan um gongdina.

- Eg hevði aldri droymt, at gongdin fór at broytast tann positiva vegin so skjótt eftir skraðið. Ikki so frægt sum í 1995 hevði eg roknað við, at reaksjónin var so stór báðar vegir. Ongin kundi roknað við hesum. Vit hava øll tikið nokur tunga og eru nærum snikkaleys komin burtur úr.

- Vit mettu tá, at fýroyska samfelagið fór at fáa óbótaligt mein av hópfráflytingini. Nú kunnu vit siga, at tað sum hendi kann botast. Nøkur viðurskipti eru kritisk og tegy er í portum av landinum. Tá ið sagt verður, at øll bógva í Havn og øll flyta til Havnar passara tað als

ikki. Í einum samfelag við eini samferðslu sum okkara er talan um eina ógliga stóra konsentrasjón av fólkatálinum í einum øki. Í Íslandi bógva tveir tróingar í Reykjavík, í Føroyum býr ein tróingur í miðstakar-økinum, sigur Hans Pauli Strøm.

Skeiv kynssamanseting

Longu áðrenn kreppan byrjaði í 1989 var talan um eina skeiva kynssamanseting í Føroyum. Nóg fleiri menn eru enn kvinnur.

- Ein høvuðsorsøk til henda ójavnar er flytingin heilt aftur í 50 og 60-unum. Tey flestu sum komu heim aftur vóru menn. Í flytingini í 60-unum, ið hevði meiri sosialar og mentunarligar orsøkir enn beinleiðis neyð, vóru nóg flest kvinnur sum fluttu av landinum. Triggir fjórðingar av nettotilflytingini í fyrri helvt av 60-unum vóru 15-20 ára gamlar kvinnur.

- Hópfráflytingin fyri nokrum árum síðani tók lutfalslig líka nóg burtur av hjá kvinnum sum monnum. Tí verður undirskotið av kvinnum enn størri. Ománá hetta kemur, at nú gongdin er vend og fólk flyta heim aftur flyta færri kvinnur enn menn. Umleið tveir tróingar, sum koma aftur eru menn. Kvinnur hava størri lyndi til at vera verandi og tað kann hava nakað at gera við, hvussu arbeidsmarknaðurin í Føroyum er. Framgongdin sum hevur verið í fýroyska samfelagnum hevur serliga verið innan vanlig manskryki.

Í aldursbólkinum, har veruligur munur er á, tað vil siga tey millum 20 og 40 ár, eru nærum 1000 kvinnur færri enn menn.

- Tað er eitt stórt tal. Eisini í eldri aldursbólkinum eru fleiri kvinnur enn menn, sigur Hans Pauli Strøm.